

Vieraslajit uhkana kasvinterveydelle

Miia Jauni, tutkija (Vieraslajit)
Luonnonvarakeskus, Kasvinterveys-ryhmä

Mikä on vieraslaji?

Vieraslaji

*"Eläimen, kasvin, sienen tai mikro-organismien lajin, alalajin tai sitä alemman taksonin elävää yksilöä, joka **tuodaan sen luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle**, mukaan lukien sen mikä tahansa osa, sukusolut, siemenet, munat tai lisääntymisyksiköt sekä mitkä tahansa hybridit, lajikkeet tai rodut, jotka saattavat selviytyä ja myöhemmin lisääntyä"*

(EU ASETUS N:o 1143/2014, 3 artikla)

Tulokaslaji

- Leviävät omin voimin, ilman ihmisen apua ja laajentavat luontaisesti esiintymisaluettaan esim. ilmastonmuutoksen seurauksena
- Esim. villisika, merimetso, neitoperhonen, rusakko ja euroopansakaali.

Aasianherhiläinen (*Vespa velutina*)

(Kuva: Danel Solabarrieta CC BY-SA 2.0)

Haitallinen vieraslaji

"Vieraslaji, jonka tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ekosysteemipalveluja tai vaikuttavan niihin haitallisesti"

(EU ASETUS N:o 1143/2014, 3 artikla)

Mitä haittaa vieraslajeista on kasvinterveydelle?

- Kasvitaudit
 - *Ophiostoma ulmi* ja *Ophiostoma novo-ulmi* –sienet aiheuttavat hollanninjalavatautia
- Tuholaiset
- Uhka luonnon monimuotoisuudelle
 - Yksipuolistaa elinympäristöjä
 - Uhkana uhanalaisille lajeille
 - Kilpailu ja saalistus
 - Vaikutus kasvintuhoojien luontaisiin vihollisiin ja pölyttäjiin

Kuva: Audrius Menkis, SLU

Miten vieraslajit leviävät?

Lähde: Naturvårdsvärket

- **Tahallisesti**

- Luontoon vapauttaminen esim. Biologinen torjunta
- Hallinnasta karkaaminen esim. Maa- ja puutarhatalous, puutarhat, koristekasvit

- **Tahattomasti**

- Kulkeutuminen esim. Laivojen, lentokoneiden, konttien, koneiden mukana
- Kulkeutuminen esim. taimien, hedelmien, siementen, eläinten, puutavaran, matkatavaroiden mukana

Rosmariniukuoriainen
(*Chrysolina americana*)
(Kuva: Erja Huusela-Veistola)

Lainsäädännöllä pyritään estämään leviämistä ja haittoja

- Vieraslajilainsäädäntö

- EU:n vieraslajiasetus (2015, täydennykset 2018 & 2019)
 - Listattu 66 koko EU:ssa haitallista vieraslajia
- Kansallinen vieraslajilaki (v. 2016) ja –asetus (päivitys 2019)
 - Listattu Suomessa merkitykselliset haitalliset vieraslajit: 25 taksonia
- Ei saa pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, välittää, saattaa markkinoille, myydä tai muuten luovuttaa.
- Vieraslajin ympäristöön päästämisen kieltö
 - Koskee kaikkia vieraslajeja, ei vain haitallisia!

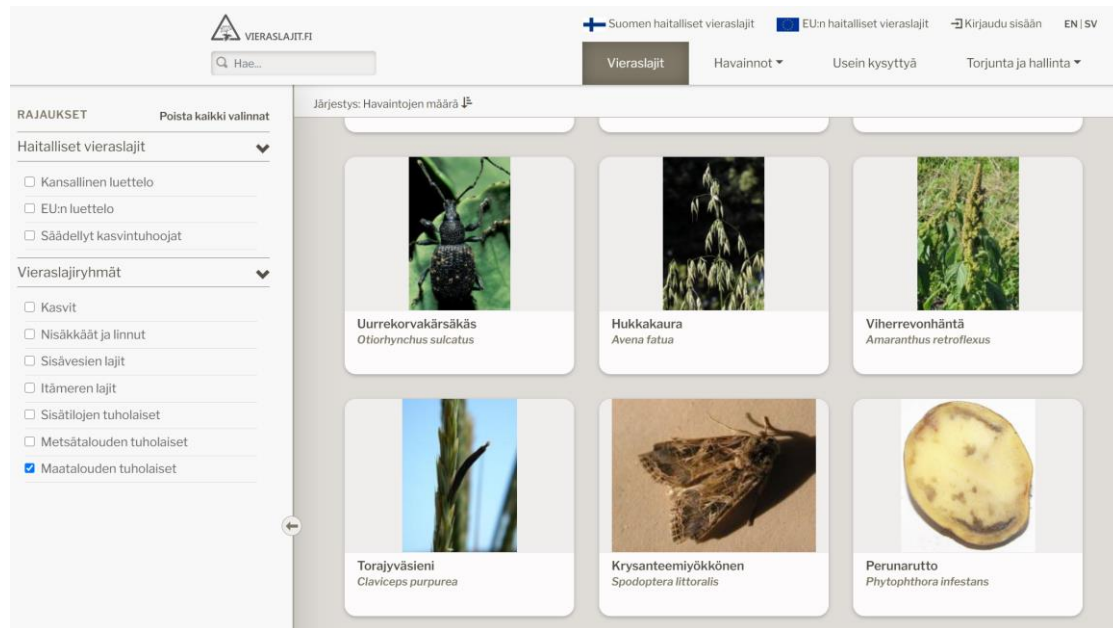
- Kasvinterveyslainsäädäntö

- Karanteenituhoojat lueteltu EU:n asetuksessa 2019/2072
 - Hävitettävä, mikäli esiintyy kasvintuotannosta, luonnossa tai myytävissä kasveista
 - Jos löydät tai epäilet löytäneesi karanteenituhoojan, ilmoita siitä välittömästi Ruokavirastoon

Vieraslajit.fi: kattavasti tietoa vieraslajeista

- Pääpaino vieraslajilainsäädännön mukaisissa haitallisissa vieraslajeissa.
- Mukana iso joukko kasvintuhoojia (Luke & Ruokavirasto)
 - Säädellyt kasvintuhoojat
 - Karanteenituhoojat
 - Laatutuhoojat
 - Kansallisen vieraslajistrategian valmistelussa esiin nousseet
 - Lisätään myös uusia lajeja
- Sivusto uudistumassa piakkoin

Espanjansiruetana (*Arion vulgaris*)

- Luonnehdinta ja tunnistaminen
 - Kansallisesti haitallinen vieraslaji
 - Aikuisena 7–14 cm:n pituinen etana
 - Väritys vaihtelee: yleensä oranssinpunaruskeita, likaisenruskeita tai mustia
 - Hengitysaukko kilven etupäässä
- Alkuperä, levinneisyys ja leviäminen
 - Nykytiedon mukaan laji on peräisin Ranskasta ja Länsi-Saksasta
 - Ensimmäiset havainnot v. 1994 -> Levinnyt laajalle; havaintoja Lappia myöten
 - Talvehtiminen: munat, aikuiset leutoina talvina
 - Munat ja nuoret yksilöt kulkeutuvat
 - maansiirtojen sekä erilaisten kukka- tai puuntaimien, sipulien yms. multapaakkujen mukana.
 - lehtikasojen ja kompostien välityksellä
- Haitat
 - kaikkiruokainen massalaji, joka syö esim. koriste- ja hyötykasvien lehtiä, kukkia ja sipuleita.
 - Tuhot kotipuutarhoissa ja viljelyksillä
 - Ilmastonmuutos eduksi lajille ja saattaa siten kasvattaa kasvintuotantoriskiä.
- Mitä voin tehdä?
 - Älä levitä: etanan esiintymisalueilta ei saa kuljettaa muualle maa-ainesta, lehtikasoja, kompostia eikä kasveja.
 - Talvehtimispaikkojen, kuten lehtikasojen hävittäminen

Kuva: Erja Huusela-
Veistola

Tulipolte (*Erwinia amylovora*)

- Luonnehdinta
 - *E. amylovora*-bakteerin aiheuttama kasvitauti
 - Isäntäkasvina *Rosaceae*-heimon kasvit, kuten omena- ja päärynäpuut, orapihlajat, tuhkapensaat
 - Kasvinterveyslainsäädännön mukainen karanteenituhooja
 - Ei saa päästää leviämään kasvintuotantoon tai ympäristöön
 - Suomi on EU:ssa tulipoltteen suoja-alueita: Suomeen saa tulipoltteen isäntäkasveja tuoda vain toisilta suoja-alueilta tai puskurialueilta, joilla tulipoltetta ei esiinny.
- Alkuperä, levinneisyys ja leviäminen
 - Kotoisin Pohjois-Amerikasta
 - Suomessa ensimmäisen kerran v. 2014 Ahvenanmaalta päärynäviljelmältä.
 - Leviää saastuneiden kasvien sekä hyönteisten välityksellä
- Haitat
 - Kasvien versot lakastuvat, mustuvat ja lopulta koko kasvi kuolee.
- Mitä voin tehdä?
 - Ilmoita havainnoista tai epäilystä Ruokavirastoon (kasvinterveys@ruokavirasto.fi).

Kuva: Ninjatacoshell
CC-BY-SA 4.0

Lähde: Vieraslajit.fi & Ruokavirasto

Drosophila suzukii

- Luonnehdinta ja tunnistaminen
 - Mahlakärpäsiin (Drosophilidae) kuuluva punasilmäinen kärpänen
 - Lajin isäntäkasveja ovat mm. kirsikat, mansikat, mustikat, vadelmat ja herukat
 - Pienikokoinen, aikuiset 2-3 mm, keskiruumis ruskea ja takaruumiissa mustia yhtenäisiä, poikittaisjuovia.
 - Erottaminen muista *Drosophila*-lajeista vaikeaa
- Alkuperä, levinneisyys ja leviäminen
 - Kotoisin Itä- ja Kaakkois-Aasiassa
 - Euroopassa ensimmäisen kerran Espanjassa v. 2008
 - *D. suzukii* on levinnyt nopeasti ihmisen toiminnan seurauksena esim. ulkomailta tuotujen marjojen ja hedelmien mukana
 - v. 2019 ensimmäinen havainto Suomesta.
- Haitat
 - Naaras voi munia kehittyviin, terveisiin marjoihin.
 - Kypsyvissä marjoissa kehittyvät toukat pilaavat sadon.
- Mitä voin tehdä?
 - Vältä tuontimarjojen tuontia viljelmille tai niiden välittömään läheisyyteen.
 - Älä heitä vioittuneita, ulkomailta tuotuja marjoja, esim. kirsikoita tai pensasmustikoita, luontoon.
 - Kemiallinen torjunta kypsyviin marjoihin hankalaa eikä hyvin toimivia aineita ole

Kuva: Asko Hannukkala

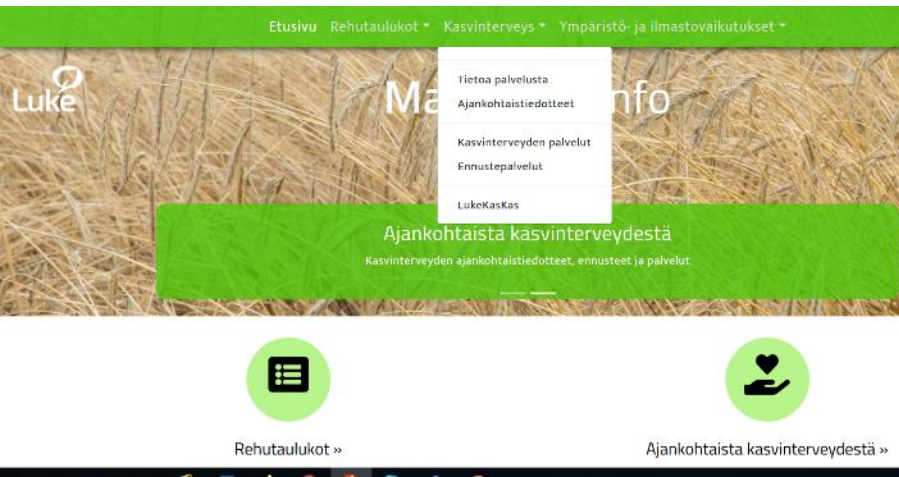
Mistä lisäapuja?

- Ruokavirasto
- Vieraslajit.fi
- Luke
 - Maatalousinfo
 - LukeKasKas-mobiilisovellus viljelijöille
- Sekä monia muita, kuten ViherRiski
 - Kasvinterveyden tietopankki viheralan ammattilaisille

Koloradonkuoriainen (*Leptinotarsa decemlineata*)
(Kuva: Petra Kubíková)

- Luken ylläpitämä kansalaishavainnointiin perustuva ilmainen mobiilisovellus
- Rikkakasvi-, kasvitauti- ja tuhoeläintiedon tallennukseen
- Helpottaa ajankohtaistiedon välitystä ja kasvintuhoojien tarkkailua
- Tietokortit auttavat kasvintuhoojien tunnistamisessa
- Vilja- ja palkokasvit, kumina, öljykasvit, kaalikasvit ja porkkana
- Ajankohtaistiedotteet tulevat automaattisesti käyttäjälle valitun rooli mukaisesti

Miten voi vaikuttaa?

- Tarkkaile ja tunnista!
- Älä levitä tahallaan tai vahingossa
- Älä tuo ulkomailta kasveja tai kasvituotteita
- Ilmoita havainnot!
- Ennaltaehkäise ja torju!

Kuva: Ruokavirasto

Kuva: Ruokavirasto

Kuvat: Naturvårdsverket

Kiitos!